

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишгоҳи давлатии
омузгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айни, профессор
Ибодулозода А. И.

«06» январи соли 2023

ХУЛОСАИ

ШУРОИ ОЛИМОНИ ФАКУЛТЕТИ ФИЛОЛОГИЯИ ТОҶИКИ ДОНИШГОҶИ ДАВЛАТИИ ОМУЌЗОРИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ САДРИДДИН АЙНИ

Диссертатсияи Боронов Умедҷон Хуҷамуродович дар мавзуй
«Фаъолияти адабӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфон» барои дарёфти дараҷаи
илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.04 – Таърихи
адабиёт, равобити адабӣ пешниҳод шудааст. Қори диссертатсионӣ дар
кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филологияи тоҷики
Донишгоҳи давлатии омузгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни
анҷом дода шудааст.

Боронов Умедҷон Хуҷамуродович соли 2008 факултети забони
англисии Донишгоҳи давлатии омузгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айниро бо дараҷаи мутахассиси омузгори забони англисӣ
хатм карда, пас аз хатми донишгоҳ аввал ба сифати ассистент (солҳои
2008-2016) ва аз соли 2017 то ҳол ба ҳайси муаллими калон дар
кафедраи назарияи тарҷума ва услубшиносии факултети забони англисӣ
ва забонҳои Шарқи донишгоҳ ба фаъолияти омузгорӣ машғул аст.

Мавсуф аз соли 2019 ба ҳайси унвонҷӯи кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филологияи тоҷики ДДОТ ба номи С. Айни фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ мебарад.

Роҳбари илмии унвонҷӯ номзади илмҳои филология, дотсент, мудирӣ кафедраи забон ва адабиёти тоҷики факултети педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садрӣдин Айни Боқиев Ҳамза Олимович мебошад.

Мавзуи диссертатсия дар шурои олимони Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айни дар таърихи 29.06.2019 бо қарори №12/4.7. тасдиқ карда шудааст.

Муҳтавои асосии диссертатсия дар 7 мақолаи муаллиф, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон инъикос ёфтааст.

Муҳокима ва экспертизаи даври якуми диссертатсияи Боронов Умедҷон Ҳуҷамуродович дар мавзуи «Фаъолияти адабӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфон» дар маҷлиси кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садрӣдин Айни аз 11 ноябри соли 2022, суратчаласаи №4 баррасӣ ва ба ҳимоя тавсия шудааст.

Диссертатсия дар ҷаласаи васеи шурои олимони факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садрӣдин Айни бо иштироки муқарризонии ҳолис – доктори илмҳои филология, профессор, мудирӣ кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи

комилан нав ва аминро асос гузошт ва равишҳои ташаккул ва таҳаввули онро муайян намуд ва беҳтарин намунаҳои насри бадеиро ба забони тоҷикӣ баргардон кардааст, ки осори Максим Горкий «Бачагӣ», «Дар байни мардум», «Университетҳои ман», Даниел Дефо «Робинзон Крузо», Жюль Верн «Бачаҳои капитан Гран», Алексей Николаевич Толстой «Ғалла», Борис Полевой «Достони марди ҳақиқӣ», Натан Самойлович Рибак «То абад бо Москва», Иван Яковлевич Франко «Барислав механдад», романҳои Николай Гаврилович Чернишевский «Чӣ бояд кард», Рафаело Чованоли «Спартак», Салтиков Шедрин «Ҷанобон Галовлиёвҳо», Гарегин Севунс Севиевич «Техрон», Сергей Петрович Бародин «Ситораҳо дар осмони Самарқанд», Собит Муқанов «Мактаби ҳаёт», «Маҷмуаи ҳикояҳои Ҳинду Покистон», Робиндранат Такур «Завол» ва ғайра аз он ҷумла аст. Барои расидан ба мақсадҳои худ диссертант У. Боронов дар назди худ **ҷунин вазифаҳо** гузоштааст:

- муайян кардани зинаҳои ҳаёт ва ҷаъолияти нависандагиву тарҷумонии Ҳасан Ирфон дар алоқамандӣ бо воқеиятҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва адабии замони зиндагӣ ва омилҳои асосии ташаккули шахсияти ҷунори ӯ;

- баррасӣ ва арзёбии услуби эҷодии нависанда дар эҷоди осори насрӣ ва интихоби осори тарҷумавӣ;

- мушаххас намудани саҳми Ҳасан Ирфон дар инкишофи насри бадеии тоҷикӣ;

- шиноخت ва арзёбии вижаҳои ҷунори тарҷумонии Ҳасан Ирфон аз адабиёти ҷаҳон;

- таҳқиқ ва ошкор намудани масъалаи амонат ё худ ҳифзи сабки осори тарҷумашуда дар мисоли баъзе тарҷумаҳои мутарҷим;

- баррасии масъалаҳои интихоби тарҷума, алоқамандии мутарҷим ба матни асли;

- дар ҷараёни таҳқиқ мушаххас намудани масъалаҳои назарӣ ва амалии осори тарҷумавӣ;

то ҳол дар адабиётшиносии тоҷик мавриди омӯзишу таҳқиқ қарор нагирифтаанд.

Ба ин далел, муаллифи диссертатсия нахуст шарҳи ҳол, осор ва фаъолияти нависандагӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфонро мавриди таҳқиқ қарор дода, сипас нақши ӯро дар инкишофи тарҷумаи бадеӣ мушаххас намудааст. Ба ақидаи ӯ, Ҳасан Ирфон яке аз бунёдгузори тарҷумаи бадеии тоҷикӣ буда, ба василаи ҳунари тарҷумонӣ ва иштироқи бевоситааш дар чараёни эҷоду таҳрири осори тарҷумавӣ, асосҳои назарӣ ва амалии ин ҳунарро пайрезӣ кардааст. Чунон ки дар фавқ ишора рафт, тарҷумаи тоҷикӣ таърихи тулонӣ дорад. Диссертант дуруст муайян намудааст, ки Ҳасан Ирфон яке аз чанд тана буда, ки дар солҳои сиёми садаи гузашта тарҷумаи комилан нав ва аминро асос гузошт ва равишҳои ташаккул ва таҳаввули онро муайян намуд ва беҳтарин намунаҳои насри бадеиро ба забони тоҷикӣ баргардон кардааст, ки осори Максим Горкий «Бачагӣ», «Дар байни мардум», «Университетҳои ман», Даниел Дефо «Робинзон Крузо», Жюль Верн «Бачаҳои капитан Гран», Алексей Николаевич Толстой «Ғалла», Борис Полевой «Достони марди ҳақиқӣ», Натан Самойлович Рибак «То абад бо Москва», Иван Яковлевич Франко «Барислав механдад», романҳои Николай Гаврилович Чернишевский «Чӣ бояд кард?», Рафаело Љованоли «Спартак», Салтиков Шедрин «Ҷанобон Галовлиёвҳо», Гарегин Севунс Севиевич «Техрон», Сергей Петрович Бародин «Ситораҳо дар осмони Самарқанд», Собит Муқанов «Мактаби ҳаёт», «Маҷмуаи ҳикояҳои Ҳинду Покистон», Робиндранат Такур «Завол» ва ғайра аз он ҷумла аст.

Барои расидан ба мақсадҳои худ диссертант Боронов Умедҷон Хучамуродович дар назди худ **чунин вазифаҳо** гузоштааст:

- муайян кардани зинаҳои ҳаёт ва фаъолияти нависандагиву тарҷумонии Ҳасан Ирфон дар алоқамандӣ бо воқеиятҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва адабии замони зиндагӣ ва омилҳои асосии ташаккули шахсияти ҳунарии ӯ;

- баррасӣ ва арзёбии услуби эҷодии нависанда дар эҷоди осори насрӣ ва интихоби осори тарҷумавӣ;

- мушаххас намудани саҳми Ҳасан Ирфон дар инкишофи насри бадеии тоҷикӣ;

- шиноخت ва арзёбии вижагиҳои ҳунари тарҷумонии Ҳасан Ирфон аз адабиёти ҷаҳон;

- таҳқиқ ва ошкор намудани масъалаи амонат ё худ ҳифзи сабки осори тарҷумашуда дар мисоли баъзе тарҷумаҳои мутарҷим;

- баррасии масъалаҳои интихоби тарҷума, алоқамандии мутарҷим ба матни аслий;

- дар чараёни таҳқиқ мушаххас намудани масъалаҳои назарӣ ва амалии осори тарҷумавӣ;

- муайян кардани нақш ва ҷойгоҳи Ҳасан Ирфон дар ташаккул ва таҳаввули мактаби тарҷумаи бадеӣ дар адабиёти муосири тоҷик.

Ба сифати мавод ва ё **сарчашмаҳои асосии таҳқиқ** осори бадеӣ ва тарҷумавии Ҳасан Ирфон, манобеи илмиву адабӣ, ҳамчунин, маводи дар матбуоти даврӣ доир ба аҳвол ва осори адиб нашршуда, нусхаҳои мухталифи тарҷумаҳо, ки дар солҳои гуногун ба чоп расидаанд, сарчашмаҳои асосии таҳқиқот буда, дар ин замина, аз осори назарие, ки

дар шинохт ва арзёбии равишҳо ва сабки тарҷума таълиф шудаанд, истифода гардид. Барои таҳқиқи таъминии (типологии) осори бадеӣ ва тарҷумавии Ҳасан Ирфон дар қиёс бо эҷодиёти муосиронаш аз таҳқиқотҳои марбут ба ин масъала низ ҳамчун манобеи назариявӣ амалӣ мавриди истифода буданд.

Асосҳои назариявӣ ва методологии ин диссертатсия ба дастовардҳои илмӣ олимони ховаршинос ва адабиётшиносони ватанию хориҷӣ, чун М. М. Бахтин, Ю. Л. Лотман, Д. С. Лихачёв, В. М. Жирмунский, Г. Гачечиладзе, Р. Якобсон, С. Айнӣ, М. Шакурӣ, А. Сайфуллоев, Х. Шарифов, А. Набавӣ, М. Мирзоюнус, Ш. Солеҳов ва дигарон бунёд ёфтааст. Муаллифи диссертатсия дар раванди таҳқиқ дар асоси усулҳои таҳлили таърихию адабии ҳодисаҳои иҷтимоиву адабӣ ва методи муқоисавӣ-таърихӣ таълиф шуда, ҳамчунин, ҳангоми ҳалли ҳоми масъалаи мавриди баҳс аз назари объективӣ ба осори адабӣ, меъёрҳои матншиносӣ, методи таҳлили системӣ (бонизом) ва равишҳои оморӣ - татбиқӣ истифода гардидааст, тақия кардааст.

Навоварии илмӣ таҳқиқӣ диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки дар адабиётшиносии тоҷик бори аввал зиндагинома, моҳияти фаъолияти адабӣ, хусусиятҳои осор ва хидматҳои Ҳасан Ирфон дар ташаккули мактаби тарҷумаи бадеӣ дар адабиёти муосири тоҷик таҳқиқ ва арзёбӣ шуда, нақш ва ҷойгоҳи ӯ дар раванди инкишофи насри бадеӣ ва тарҷумаи касбӣ ба тариқи дақиқназарӣ таъйид гардидааст, назаррас мебошад.

Диссертатсияи номзадии У. Боронов дар асоснокии илмӣ ва дарки хусусиятҳои хосси тафаккури бадеӣ, фардияти эҷодӣ ва фаъолияти

нависандагию тарҷумонии Ҳасан Ирфон ошкор мешавад. Ба ин далел, осори бадеии нависанда, аз ҷумла, таҷрибаи тарҷумонии ӯ таҳлил ва арзёбӣ шуда, қонуниятҳо ва **арзиши назарӣ** ва масъалаҳои мавриди назар муайян ва мушаххас карда шуд. Маводи назарии диссертатсияи мазкурро, хулоса ва донишҳои назарии диссертант ҳамчун ҷанбаи назарии омӯзиши ҳаёт, фардияти ҳунари нависандагию тарҷумонии Ҳасан Ирфон тақвият бахшида метавонад.

Арзиши амалии кори диссертатсионии Боронов Умедҷон дар он зоҳир мегардад, ки мавод ва натиҷаи пажӯҳиширо метавон ҳангоми таълифи таърихи адабиёти навини тоҷик, таърихи нақди адабӣ ва адабиётшиносӣ, навиштан ва мураттаб сохтани китобҳои дарсӣ ва васоити таълимӣ аз таърихи адабиёти тоҷик, таърихи тарҷума, суҳанрониҳо аз таърихи адабиёт ва тарҷума дар макотиби миёна ва олий, ҳамчунин, асоси назарӣ барои мураттаб сохтани таърихи тарҷумаи муосир истифода кард, зеро фаъолияти адабии Ҳасан Ирфон, баҳусус, нақши тарҷумонии вай дар ин самт бузург ва таъсиргузор аст.

Мавзуи диссертатсияи пешниҳодгардида ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқи шиносномаи ихтисоси илмии 10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ мувофиқат менамояд.

Диссертатсия дар доираи корҳои илмӣ- таҳқиқии кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ таълиф шуда, дар асоси ин нақша марҳила ба марҳила иҷро гардидааст.

Автореферати диссертатсия ва мақолаҳои нашрнамудаи муаллиф муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд. Натиҷаҳои

таҳқиқи илмӣ дар 5 мақола тақризшавандаи шомили феҳристи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 2 мақола дар маҷмуаҳои дигари илмӣ нашр шудааст:

А) Мақолаҳо дар маҷаллаҳои тақризшаванда:

1. Боронов У. Х. Гузаштае, ки ҳамеша бо мост /У. Х. Боронов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2021. – №6. – С. 211-217.
2. Боронов У. Х. Тарҷумони пайкҳои руҳи башарӣ /У. Х. Боронов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2022. – №1. – С. 211-217.
3. Боронов У. Х. Мутарҷиме дар мақоми роҳкушо /У. Х. Боронов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2022. – №2. – С. 263-269.
4. Боронов У. Х. Риояти амонат дар тарҷума /У. Х. Боронов // Суханшиносӣ (маҷаллаи илмӣ). Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. – Душанбе: Дониш, 2022. – №1. – С. 115 -123.
5. Боронов У. Х., Боқиев Ҳ. О. Вижагиҳои сабки тарҷумаи тоҷикӣ ва нақши Ҳасан Ирфон дар таҳаввули он / У. Х. Боронов, О. Ҳ. Боқиев // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2022. – № 6 (91). – С. 191-196.

Б) Мақолаҳое, ки дар дигар нашрияҳо нашр шудаанд:

1. Боронов У. Х. Нигоҳе гузаро ба сарнавишти Ҳасан Ирфон /У. Х. Боронов // Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ бахшида ба 90 – солагии таъсисёбии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ва 50 – солагии таъсисёбии кафедраи забонҳои хориҷии умумидонишгоҳӣ. – Душанбе, 2021. – С. 34-39.
2. Боронов У. Х. Осори адибони ҷаҳон дар тарҷумаи Ҳасан Ирфон /У. Х. Боронов // Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ бахшида ба Рӯзи

байналмилалии забони модарӣ (21 – уми феврал) дар мавзуи «Истиқлоли давлатӣ ва рушди забони модарӣ». – Душанбе, 2022. – С. 72-75.

Хулоса, шурои олимони факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни кори диссертациони Боронов Умедҷон Хучамуродовичро кори илмӣ-таҳқиқии муҳим ва арзишманд меҳисобад. Диссертатсия ва автореферати Боронов У.Х. дар мавзуи «Фаъолияти адабӣ ва тарҷумонии Ҳасан Ирфон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 -юни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқат дошта, шурои олимони дар асоси тақризи мусбат ва баромади муқарризони холис – доктори илмҳои филология, профессор, мудирӣ кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни Исрофилниё Шарифмурод ва номзади илмҳои филология, ходими пешбари илмии шуъбаи таърихи адабиёти Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ Набиев Абдуҳолиқ онро барои ҳимоя ва дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология ба шурои диссертациони 6D.KOA-069-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни пешниҳод менамояд.

Хулоса дар ҷаласаи васеи шурои олимони факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айни қабул гардид.

Иштирок доштанд: 12 нафар аъзои шурои олимони

Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» -12 нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест, қарор №5 аз 28.12.2022.

Раиси шурои олимон: доктори

Илми филология, профессор

Муқарризони холис:

доктори илмҳои филология, профессор,

мудири кафедраи методикаи таълими

забон ва адабиёти ДДОТ

ба номи С.Айнӣ

Восиева Р.Қ.

Исрофилниё Ш.

номзади илмҳои филология, ходими

пешбари илмии шуъбаи таърихи

адабиёти Институти забон ва адабиёти

ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ

Котиби илмии шуро, дотсент

Имзоҳои Р.Қ.Восиева, Ш.Исрофилниё

ва Б.Раҳмоновро тасдиқ мекунам:

Набиев А.

Раҳмонов Б.

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи

Садриддин Айнӣ

«06» январи соли 2023

Имзои номзади илмҳои филология

Набиев А.М.-ро тасдиқ менамоям.

Мудири шуъбаи кадрӣ Институти

забон ва адабиёти ба номи

Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ

«06» январи соли 2023

Мустафозода А.

Нарзикулова Ҳ.М.